

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ОСНОВІ РОЗРАХУНКУ ЕФЕКТА МУЛЬТИПЛІКАТОРА

Кравцов С.С.

Донецький інститут туристичного бізнесу

У статті розглянуто систему показників інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму, а також обґрунтовано можливість її оцінки з урахуванням ефекту мультиплікатора шляхом удосконалення порядку його розрахунку.

В статье рассмотрена система показателей инвестиционной привлекательности сельского зеленого туризма, а также обоснована возможность ее оценки с учетом эффекта мультипликатора путем усовершенствования порядка его расчета.

In article the system of indicators of investment appeal of rural green tourism is considered, and also possibility of its estimation taking into account effect of the animator by improvement of an order of its calculation is proved.

Постановка проблеми. Існуючий досвід світового розвитку сільського зеленого туризму дає змогу визначити два підходи до його становлення. Перший ґрунтується на тому, що діяльність у сфері сільського зеленого туризму є вторинною, тимчасовою і здійснюється за рахунок власних ресурсів господаря сільської садиби у разі виникнення замовлення. Однак в таких умовах не можна розраховувати на значний та сталий туристичний потік в сільську місцевість. Другий підхід виходить з того, що надання послуг у сфері сільського зеленого туризму виступає у якості одного з дієвих способів розв'язання проблем працевлаштування сільських мешканців. Але у цьому разі підвищується важливість комплексної державної підтримки, оскільки неможливо домогтися відчутних результатів без залучення додаткових коштів.

При цьому роль центральних і місцевих органів влади має бути спрямована, перш все, на підвищення рівня зацікавленості серед сільських мешканців у туристичній діяльності шляхом створення відповідних економічних, правових та інших умов. Проте наразі у процесі вирішення місцевими органами влади проблем поширення сільського зеленого туризму домінує залишковий підхід через необ'єктивну оцінку можливості сільського зеленого туризму прискорити економічний розвиток сільських громад.

Актуальність теми. Своєчасність розв'язання проблем об'єктивної оцінки інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму підкреслюється підвищенням інтересу до туристичної діяльності у зв'язку з підготовкою до проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу у 2012 році. В таких умовах стає можливим перегляд перспективності окремих видів туризму навіть в промислових регіонах, які раніше не розглядалися у контексті туристичного розвитку, зокрема в Донецькій області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідження питань підвищення інвестиційної привабливості галузі, у тому числі туристичної, знайшли відображення в наукових працях Бланка І.О., Бражко О. В., Семіва С. Р., Туріяньської М.М., В.Н. Шевцової [1-5]. В той же час методологія оцінки інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму залишається нерозглянутою.

Виходячи з цього **метою дослідження** є розробка шляхів з підвищення інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму, зокрема шляхом запропонування .

Досягнення мети дослідження обумовило розв'язання таких **завдань**:

визначено сутність інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму;

досліджено показники інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму;

обґрунтовано можливість оцінки інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму за допомогою ефекту мультиплікатора шляхом удосконалення порядку його розрахунку.

Об'єктом дослідження є інвестиційна привабливість сільського зеленого туризму, а *предметом* – методи її оцінки.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж аналізувати підходи до визначення інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму варто дослідити понятійний апарат, що склався в цій сфері. Проблеми формування дефініції «інвестиційна привабливість» все ще недостатньо досліджені. Незважаючи на безліч публікацій за цією темою, відсутній єдиний підхід до тлумачення поняття “інвестиційна привабливість”. Відомий вчений у галузі інвестування Бланк І.О. під інвестиційною привабливістю розуміє інтегральну характеристику окремих компаній (фірм) – об'єктів майбутнього інвестування з позиції перспективності розвитку, обсягу і перспектив збуту продукції, ефективності використання активів та їхньої ліквідності, стану платоспроможності та фінансової стійкості [1]. Проте це визначення об'єкту дослідження не в повній мірі притаманне галузі. Зміст інвестиційної привабливості галузі розкривається в працях Бражко О.В., який її визначає як «інтегральну характеристику окремої галузі з позиції інвестиційного клімату, розвитку продуктивних сил, інвестиційної структури, можливості залучення інвестиційних ресурсів та інших факторів, які істотно впливають на формування дохідності інвестицій і зменшення інвестиційних ризиків» [2]. Виходячи з цього та інших дефініцій, інвестиційну привабливість сільського зеленого туризму можна визначити як сукупність зовнішніх і внутрішніх характеристик, властивостей і ознак сільського зеленого туризму, прогнозу її розвитку, що здійснюють вплив на надходження інвестицій у дану галузь і реалізацію інвесторами своїх цілей.

До системи чинників інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму слід віднести:

зовнішні (економічні, технологічні, соціальні та інфраструктура);

внутрішні (фінансовий стан, виробничий потенціал, ринкові характеристики, відношення власності, екологічні характеристики, інвестиційна діяльність, трудовий потенціал).

Кожна група чинників характеризується одним чи декількома показниками, які можуть бути виміряні кількісно. Оцінка аналітичних показників, за якої кожному з них присвоюється бал відповідно до займаного місця, причому для показників-стимуляторів бал зростатиме разом зі збільшенням кількісного вираження показника, а для показників-дестимуляторів вищий бал присвоюється показникам з нижчим кількісним значенням. Зауважимо, що коло показників не є вичерпним, їхня кількість може змінюватися, доповнюватися залежно від завдання конкретного статистичного дослідження. Тобто це не є перешкодою на шляху визначення інвестиційної привабливості галузі. Але можна виділити дві основні методологічні проблеми у цьому процесі:

1. Проблема формалізації (кількісного вираження результатів оцінки). Будь-яка оцінка повинна в остаточному підсумку виражатися в числовому вираженні (цифрах, балах, рейтингових таблицях і т.п.), інакше зміст цієї оцінки буде дорівнювати нулю. Особливо це актуально для порівняльного аналізу інвестиційної привабливості даної галузі з іншими галузями. Щоб проводити порівняння, потрібні певні, кількісно виражені критерії, уніфіковані для галузей - об'єктів порівняльного аналізу.

2. Проблема специфікації методологічних підходів виходячи з: типу інвестицій (прямі або портфельні), виду інвестицій (у розширення виробничих потужностей, у модернізацію виробництва й ін.), строку інвестиційного періоду (строку амортизації інвестицій).

Фактор специфікації методологічних підходів є особливістю саме галузевого аналізу. Якщо, припустимо, методологія фінансово-економічної оцінки окремо взятого інвестиційного проекту або методологія оцінки фінансового стану окремого підприємства по великому рахунку є стандартними (тобто застосовними до різних проектів і підприємств), то для випадку оцінки

інвестиційної привабливості галузі справа є трохи інакшою. Тип і вид інвестицій, строк інвестиційного періоду настільки істотно впливають на методику оцінки, що тут навіть не зовсім коректно говорити про методології, а скоріше про загальні методологічні підходи до оцінки галузі, які специфікуються в кожному конкретному випадку. Інакше кажучи, аналіз інвестиційної привабливості галузі носить ситуаційний характер, тобто залежно від "вихідних параметрів".

Щодо методики визначення інвестиційної привабливості туристичного галузі, то необхідно детальніше розглянути наукові розробки з цієї тематики. Полюга В. О. пропонує виконувати оцінку за основними етапами, які є агрегованими та охоплюють конкретні аналітичні показники [5]:

- 1) оцінка сучасного стану та прогнозування перспектив розвитку туризму;
- 2) оцінка та прогнозування середньогалузевої рентабельності діяльності підприємств туристичного комплексу;
- 3) оцінка освоєння ресурсного потенціалу галузі туризму;
- 4) оцінка інвестиційних ризиків у туризмі.

Ця та більшість інших методик оцінки інвестиційної привабливості туристичної галузі спрямовані на інвестора, зокрема іноземного, тобто на розрахунок його доходу від інвестицій. Проте, як стверджує Костриця М.М. «соціально-економічні вигоди від туризму, у тому числі сільського зеленого туризму, значно перевищують доходи самої туристської сфери (прямий вплив) за рахунок туристських витрат, що генерують хвилю циклів економічної активності у пов'язаних секторах (непрямий вплив). Гроші, витрачені туристами в місці перебування, створюють дохід, що приводить до ланцюгової реакції: витрати – доходи – витрати – доходи й т.д.» [6].

Виходячи з цього, дослідження оцінки інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму має враховувати мультиплікативний ефект, розглянутий вперше Кейнсом Д.М. у своїй праці «Загальна теорія зайнятості, процента й грошей» [7].

Ефект мультиплікатора – це кількість разів, за які гроші, вкладені туристами в місцеву економіку, були фактично витрачені в приймаючому регіоні. Цей коефіцієнт можна також назвати коефіцієнтом доходів, оскільки витрачені туристами гроші прямо або побічно стають доходами місцевого населення. Теоретично ефект мультиплікатора в туризмі не підлягає сумнівам, але на практиці виникають труднощі з його визначенням.

В роботі наступних авторів [8,9] для встановлення мультиплікативного ефекту на регіон обчислена матрична модель дослідження матеріально-фінансових потоків – Матриця соціальних рахунків Р. Байрона. Матрична форма дозволяє кожну операцію задати у вигляді елемента матриці соціальних рахунків, місцезнаходження яких залежатиме від природи операції, що розглядається. При визначеному розподілі матриці соціальних рахунків характеризуються зв'язки між підприємствами сільськогосподарського комплексу, споживанням послуг та домогосподарствами – трьох типів інституційних одиниць. Рівняння представлено так:

$$\Delta P = (I - K * A)^{-1} * \Delta T,$$

де P – витрати;

I – матриця ідентичності (в елементарній алгебрі $I = 1$);

K – матриця, в якій величини за діагоналями відображають рівень конкурентного імпорту, пов'язаного з кожним сектором економіки, який при звертанні до матриці A скорочує компонент внутрішнього випуску на необхідну кількість;

A – матриця міжгалузевих операцій в економіці;

T – витрати туристів.

Однак це рівняння є видом статичної моделі, основною ознакою є відсутність незалежної змінної – часу. За допомогою статичних моделей можна оцінити статичну точність об'єкта, досліджувати його статичні помилки й побудувати основні статичні характеристики: вхідну, передатну й вихідну. Однак статичні моделі не описують зв'язки між основними змінними об'єкта

під час переходу от одного режиму до другого, що притаманне для динамічних моделей. Динамічні моделі імітують поведінку об'єкта в часі. У них явним або неявним чином використовується час. За допомогою динамічних моделей досліджуються перехідні процеси в системі, визначаються швидкодія й затримки поширення сигналів через елементи, будуються перехідні характеристики.

Отже, побуду дуємо динамічні моделі розрахунку ефекту мультиплікатора. Динаміка приросту витрат виглядатиме таким чином:

$$\Delta P(\theta) = (I - K(\theta) * A(\theta))^{-1} * \Delta T(\theta),$$

Тобто кожний елемент також є функцією часу. Зміну елементів $K(\theta)$ у період від θ_0 до θ_1 можна виразити поліномом n -ступеню

$$k_{ijl} = \beta_{ij0} + \beta_{ij1}k_{ij0} + \beta_{ij2}k_{ij0}^2 + \dots + \beta_{ijn}k_{ij0}^n \quad 0 = \sum_{r=0}^n \beta_{ijr}k_{ij0}^r .$$

Аналогічно можна описати зміну елементів матриць A і T

$$a_{ijl} = \lambda_{ij0} + \lambda_{ij1}a_{ij0} + \lambda_{ij2}a_{ij0}^2 + \dots + \lambda_{ijn}a_{ij0}^n = \sum_{r=0}^n \lambda_{ijr}a_{ij0}^r ,$$

$$t_{ijl} = \gamma_{ij0} + \gamma_{ij1}t_{ij0} + \gamma_{ij2}t_{ij0}^2 + \dots + \gamma_{ijn}t_{ij0}^n = \sum_{r=0}^n \gamma_{ijr}t_{ij0}^r .$$

Таким чином динаміку приросту витрат виразимо, як

$$\Delta P(\theta) = (I - \sum_{r=0}^n B_r \hat{\times} K_0^{\hat{r}} * (\sum_{r=0}^n \Lambda_r \hat{\times} A_0^{\hat{r}})^{-1} * \sum_{r=0}^n \Gamma_r \hat{\times} \Delta T_0^{\hat{r}} ,$$

де $\hat{\times}$ – поелементне множення матриць,

\hat{r} – поелементне піднесення до ступеня.

Застосування цієї моделі має практичне значення, оскільки задля розрахунку використовуються статичні дані Держкомстата. Результати розрахунків можна використовувати для оцінки інвестицій у сільський зелений туризм як на регіональному, так і на державному рівні.

Висновки. Проведені дослідження інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму дозволяють зробити такі висновки:

1. Інвестиційна привабливість сільського зеленого туризму має свої особливості, виходячи з чого, в узагальненому вигляді її можна розуміти як сукупність характеристик, властивостей і ознак сільського зеленого туризму, що впливають на інвестиційну діяльність у цю сферу.

2. Відомі наукові підходи не дають вичерпної відповіді на питання щодо визначення чітких критеріїв оцінювання інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму.

3. Запропонована методика оцінки інвестиційної привабливості сільського зеленого туризму шляхом розрахунку ефекту мультиплікатора, як найбільш прийняттого інструменту визначення впливу сільського зеленого туризму на економічний розвиток країни або регіону.

Література:

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент: [Учебное пособие] / И. А. Бланк. – Эльга Ника-Центр. – 2001. – 448 с.
2. Бражко О. В. Особливості формування оцінки інвестиційної привабливості економіки / О. В. Бражко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 8. – С. 16–20.
3. Семів С. Р. Теоретико-методичні аспекти оцінки інвестиційної привабливості регіонів і галузей економіки / С. Р. Семів // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сборник научных трудов. Ч. 2. – Донецк, 2001. – С. 473–475.
4. Туріянська М.М. Інвестиційні джерела: Монографія. – Донецьк: ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2004. – 318с.
4. Шевцова В.Н. Оценка и прогнозирование инвестиционной привлекательности отрасли / В.Н. Шевцова // Пищевая промышленность. – 2005. – № 5. – С. 74-75.
5. Полюга В. О. Оцінка інвестиційної привабливості регіонів України / В. О. Полюга // Вісник Національного банку України. – 1998. – № 12. – С. 51–54.
6. Костиця М. М. Роль туризму в економіці: регіональний аспект / М. М. Костиця // Тези XXX наукової конференції, присвяченої 45-ій річниці Житомирського державного технологічного університету. – Житомир: ЖДТУ, 2005. – С. 103 – 104.

7. Кейнс Д.М. Общая теория занятости, процента и денег [Текст] / Д.М. Кейнс. – Гелиос АРВ 2002. – 153 с.

8. Михеева Н.Н. Проблемы использования региональных счетов в макроэкономическом анализе // Экономика и математические методы, 2000, том. 36, №4, с. 48-57

9. Мартякова Е.В., Лепа В.В. Использование матрицы социальных счетов для оценки мультипликативных эффектов в экономике 2005 Наукові праці ДонНТУ. Серія: економічна. Випуск 100-2 с. 150 – 157